

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 268 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)

Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin?	
Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibril ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida)	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullarga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinov Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlarini	148
Mamadiyev Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xallovkova Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенствование методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari	192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna	
Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi.....	196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi	
Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik	201
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni	204
Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi	
The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach	207
Abdukhaliyeva Feruzakhon Ulugbek kizi	
Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati.....	210
Abdullayeva Ugiloy Djurayevna	
Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti	214
Aripova Sayida Abdulaxatovna	
Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi	217
Rasuljon Atamuratov	
Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi.....	221
Azizova Shodiya Utkur qizi	
Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari	224
Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna	
O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash.....	228
Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li	
Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: rehabilitatsiya va profilaktik uslublar	232
Ochilova Sarvinoz Salim qizi	
Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlarini	236
Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi	
Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari.....	239
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi.....	242
Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli	245
Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi	
Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiyaning o'rni	248
Umirova Guldona Jamoliddin qizi	
Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari	251
Ungalov Akmal Navruzovich	
Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi	254
Xabirova Zulfiya Anvarbekovna	
Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati	257
Xamrakuov Jasurbek Muxammadjon o'g'li	
Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati.....	260
Yuldasheva Mastura Islamovna	
Пословицы и поговорки как отражение картины мира	263
Алламбергенова Шахноза Садатдиновна	

RAQAMLI ETIKET: ZAMONAVIY TA'LIMDA YANGI MADANIYAT TALABI

Rasuljon Atamuratov

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti
universiteti dotsenti, p.f.f.d (PhD)

<https://orcid.org/0000-0003-4959-1000>

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quvchilarning raqamli etiketi shakllantirilishi dolzarb muammo sifatida ko'rib chiqiladi. Raqamli muhit sharoitida o'quvchilarning internet va ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri, xavfsiz va mas'uliyatli foydalanish ko'nikmalarini egallashlari muhimligi ta'kidlanadi. Shuningdek, olimlarning fikrlari va tadqiqot natijalari o'rganiladi hamda raqamli savodxonlik va etiketi rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: raqamli etiket, raqamli savodxonlik, ta'lim, ijtimoiy tarmoqlar, internet xavfsizligi, mas'uliyat.

Abstract: In this article, the formation of students' digital etiquette is considered an urgent problem. The importance of acquiring skills for proper, safe, and responsible use of the Internet and social networks in a digital environment is emphasized. The opinions of scholars and research findings are examined, and practical recommendations for developing digital literacy and etiquette are offered.

Key words: digital etiquette, digital literacy, education, social networks, Internet security, responsibility.

Аннотация: В данной статье формирование цифрового этикета учащихся рассматривается как актуальная проблема. Подчеркивается важность приобретения учащимися навыков правильного, безопасного и ответственного использования интернета и социальных сетей в условиях цифровой среды. Также изучаются мнения ученых и результаты исследований, а также предлагаются практические рекомендации по развитию цифровой грамотности и этикета.

Ключевые слова: цифровой этикет, цифровая грамотность, образование, социальные сети, безопасность интернета, ответственность.

KIRISH

Globalizatsiya va axborot texnologiyalarining faol rivojlanishi bilan tavsiflangan zamonaviy dunyoda raqamli texnologiyalar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Ular internet, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va boshqa raqamli platformalar orqali axborot almashish, bilim olish va muloqot qilish uchun yangi ufqlarni ochdi.

Ayniqsa, bu texnologiyalar yosh avlod, xususan, o'quvchilar hayotiga chuqur kirib bormoqda. Biroq raqamli dunyo taqdim etadigan cheksiz imkoniyatlar bilan bir qatorda noto'g'ri foydalanish bilan bog'liq xavflar ham mavjud. Shuning uchun o'quvchilarda raqamli etiketni shakllantirish alohida dolzarb masalaga aylanmoqda.

Raqamli etiket (ingl. netiquette) – internet va boshqa raqamli platformalarda rioya qilinishi lozim bo'lgan yozilmagan qoidalar to'plamidir. Ushbu qoidalar hurmat, mas'uliyat, xavfsizlik va axborotni to'g'ri uzatish kabi muhim jihatlarni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida o'quvchilarning raqamli etiketini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu nafaqat bolalarni internetning salbiy ta'siridan himoya qiladi, balki ularni mas'uliyatli fuqarolar etib tarbiyalashga yordam beradi.

Ushbu yondashuv mamlakatda raqamli texnologiyalar va internetdan foydalanuvchilar sonining jadal o'sishi sharoitida ayniqsa dolzarb bo'lib bormoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Globalizatsiya va axborot texnologiyalarining faol rivojlanishi bilan tavsiflangan zamonaviy dunyoda raqamli texnologiyalar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Ular internet, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va boshqa raqamli platformalar orqali axborot almashish, bilim olish va muloqot qilish uchun yangi ufqlarni ochdi.

Ayniqsa, bu texnologiyalar yosh avlod, xususan, o'quvchilar hayotiga chuqur kirib bormoqda. Biroq bu jarayon an'anaviy qadriyatlarning zaiflashuviga ham olib kelmoqda. Raqamli jamiyatda insonning atrofdagi-larga bo'lgan hurmati va mas'uliyati kamayib bormoqda. Axloqiy me'yorlarga rioya qilish, ayniqsa internet makonida, alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, virtual olamdagi muloqotni tartibga soluvchi vosita sifatida raqamli etiket qoidalariga ehtiyoj tug'ilmoqda.

Oksford universiteti Raqamli etika laboratoriyasi direktori Luciano Floridi ta'kidlaganidek, "biz tobora ko'proq o'ziga xos makonda – infosferada, ya'ni analog va raqamli, oflayn va onlayn muhitda yashayapmiz" ^[1]. Virtual makondagi kommunikatsiya jarayonlari yangi bosqichga ko'tarilmoqda, shu munosabat bilan raqamli madaniyat shakllanib, raqamli etiketning ahamiyati ortib bormoqda.

Raqamli etiket bir necha ma'noda tushuniladi:

- "tarmoq etiketi" va "netiket" sinonimlari;
- virtual makondagi umumiy qoidalar to'plami;
- "virtual muhitda me'yoriy-axloqiy munosabatlar";
- real va raqamli voqelikning o'zaro ta'sirida muloqot va xulq-atvor qoidalarini tartibga solishning ko'p darajali tizimi;
- raqamli muhit doirasida belgilangan chegaralar, standartlar va tegishli xulq-atvor qoidalari ko'rinishidagi onlayn me'yorlar.

Raqamli etiket – bu virtual makonda etiketli muloqotning xususiyatlari va o'ziga xosligini aks ettiruvchi hamda raqamli voqelikda "kommunikativ muvaffaqiyatsizliklar" xavfini aniqlovchi yangi kommunikativ hodi-sadir ^[2].

Shuningdek, ba'zi olimlar raqamli etiketni "internet orqali kirish mumkin bo'lgan o'zaro bog'langan giper-matnli hujjatlar tizimi, foydalanuvchiga matn, rasm, video va boshqa multimedia materiallarini o'z ichiga olgan veb-sahifalarni ko'rish va ular o'rtasida giperhavlolar yordamida harakatlanishni ta'minlaydigan etiket" deb ta'riflaydi ^[3].

Olimlarning fikricha, bolalar va o'smirlarni internetdagi xavf-xatarlardan himoyalash uchun ularga yosh-ligidan boshlab raqamli etiket va internet muhitida o'zini tutish qoidalarini o'rgatish muhim ahamiyatga ega ^[4].

Texnologiyalar kundalik hayotimizga tobora chuqurroq kirib borishi bilan raqamli fuqarolikni o'rganish ham dolzarb bo'lmoqda. M. Ribble raqamli fuqarolikni "raqamli texnologiyalardan foydalanish bilan bog'liq xulq-atvor me'yorlari" deb ta'riflab, uch mavzuni – hurmat (raqamli kirish, raqamli odob-axloq, raqamli qonunchilik), ta'lim (raqamli savodxonlik, raqamli aloqa, raqamli tijorat) va himoya (raqamli huquq va majburiyatlar, xavfsizlik, raqamli salomatlik va farovonlik) – o'z ichiga olgan to'qqizta elementni ilgari surdi ^[5].

Martin va boshqalar raqamli fuqarolikni turli nuqtayi nazardan ko'rib, bunday xatti-harakatlar raqamli dunyoda mas'uliyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni aks ettiradi, deb ta'kidlashdi. Ularning qarashi beshta jihatni – kiberqo'rqitish, raqamli izlar, raqamli maxfiylik, raqamli etiket va raqamli shaxsiyat – qamrab oladi ^[6].

M. Ne'matova raqamli fuqarolik tushunchasini "insonning ijtimoiy hayotda ishtirok etishi uchun raqamli texnologiyalardan samarali, xavfsiz va mas'uliyatli tarzda foydalanish qobiliyati" deb ta'riflaydi. Bu tushuncha nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki raqamli dunyodagi huquq-majburiyatlarni anglash, axborotni tanqidiy baho-lash, onlayn muloqotning axloqiy me'yorlariga rioya etish va boshqa jihatlarini ham o'z ichiga oladi ^[7].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda zamonaviy ta'lim tizimida raqamli etiket (raqamli odob-axloq qoidalari) madaniyatini shakllantirish zarurati, uning o'quvchi va o'qituvchilar faoliyatiga ta'siri hamda bu madaniyatni rivojlantirishdagi pedagogik yondashuvlar o'rganildi. Tadqiqot quyidagi metodologik asoslar va usullarga tayangan:

- Nazariy tahlil metodi (tadqiqotga doir ilmiy-metodik adabiyotlarni qiyosiy-tanqidiy o'rganish va tahlil etish)
- Sotsiometrik usul (so'rovnoma, suhbatlar)
- Pedagogik kuzatish

Bundan tashqari, boshqa tegishli usullar ham qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli etiket – raqamli texnologiyalardan foydalanish, onlayn ishtirok etish va virtual olamda ijtimoiy munosabatlar o'rnatishda xulq-atvor me'yorlarini o'z ichiga oladi. Raqamli fuqarolikning bu asosiy tarkibiy qismi internet va boshqa raqamli texnologiyalarga nisbatan qo'llaniladi. Raqamli etiketga rioya qiladigan o'quvchilar bu vositalardan foydalanishda o'zlarini to'g'ri tutadilar ^[8]. Bu odob-axloq qoidalari o'quvchilarning texnologiyalardan mas'uliyat bilan foydalanishini ta'minlashning ajralmas qismidir. Tegishli savodxonlik yetishmasligi texnologiyalarni suiiste'mol qilish, kiberqo'rqitish va onlayn ta'qiblarga olib kelishi mumkin. Bunday holatlarning oldini olish uchun o'quvchilar sinfda raqamli savodxonlikni o'rganishlari zarur.

To'g'ri tashkil etilgan ta'lim yoshlarga texnologiyalarga hurmat bilan munosabatda bo'lishni tushunishga yordam beradi va ehtimoliy noxush vaziyatlardan saqlanish imkonini yaratadi ^[9]. Ribblning ta'kidlashicha, o'quvchilarning texnologiya bilan bog'liq odatlari ko'pincha 12 yoshgacha shakllanib bo'ladi ^[5]. Shu sababli, raqamli fuqarolik haqidagi ta'limni o'smirlik davrigacha kechiktirmasdan, boshlang'ich maktabdanoq boshlash maqsadga muvofiqdir. Maktablar o'quvchilarga texnologiyalardan oqilona va samarali foydalanishni o'rgatish hamda ularni malakali raqamli fuqarolarga aylantirishda muhim rol o'ynaydi.

Internetda muloqot qilayotganda ekran ortida ham real insonlar borligini yodda tutish lozim. Ularning his-tuyg'ulari, qarashlari va e'tiqodlarini har doim hurmat qilish, hamda internetdagi har bir harakat turli oqibat-larga olib kelishini unutmaslik kerak. Tadqiqot davomida raqamli etiketning quyidagi asosiy tamoyillari aniqlandi:

1. Hurmat va odob-axloq.

- Boshqalarning fikriga hurmat bilan munosabatda bo'lish;
- Muloqotda haqoratli yoki o'rinsiz so'zlardan tiyilish.

2. Maxfiylikka hurmat.

- Boshqalarning shaxsiy ma'lumotlarini ularning rozilgisiz baham ko'rmaslik;
- Elektron pochta, telefon raqami, fotosurat yoki joylashuv kabi ma'lumotlarga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish.

3. Qonunlarga rioya qilish.

- Mualliflik huquqlarini hurmat qilish;
- Internetda noqonuniy materiallarni tarqatmaslik.

4. Mas'uliyatli axborot almashish.

- Faqat ishonchli va tekshirilgan ma'lumotlarni tarqatish;
- Soxta xabarlar va mish-mishlardan voz kechish.

5. Til va uslubni nazorat qilish.

- Auditoriyaga mos yozish uslubini tanlash;
- Internetdagi haddan tashqari tajovuzkor yoki haqoratli yozishmalardan tiyilish.

6. Axborot xavfsizligi.

- Ishonchli parollardan foydalanish;
- Shubhali havolalarni ochmaslik va zararli fayllarni yuklamaslik.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlillar va tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda raqamli etiketni shakllantirish O'zbekiston-ning zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biridir. Bu nafaqat bolalarni raqamli muhit bilan bog'liq xavf-xatarlardan himoya qilish, balki tanqidiy fikrlay oladigan va jamiyatga o'z hissasini qo'sha oladigan mas'uliyatli fuqarolarni tarbiyalash uchun ham zarurdir.

Ushbu vazifani samarali hal etish uchun:

- ta'lim dasturlariga raqamli etiket asoslarini kompleks tarzda joriy etish;
- o'qituvchilar va ota-onalarning savodxonlik darajasini oshirish;
- axborot xavfsizligi siyosatini ishlab chiqish;
- keng ko'lamli targ'ibot ishlarini olib borish lozim.

Faqatgina barcha manfaatdor tomonlarning birgalikdagi sa'y-harakatlari orqali yosh avlodni raqamli dunyoning imkoniyatlaridan to'g'ri va samarali foydalanishga o'rgatish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Floridi L. Soft Ethics and the Governance of the Digital. *Philosophy & Technology*. 2018;31(1):1–8.
2. Mamina RI, Pirainen EV. Цифровой деловой URL: в дистанционном формате высшего образования. *Studia humanitatis borealis*. 2020;(4):15–20.
3. Itinson KS. WEB 1.0, WEB 2.0, WEB 3.0: этапы развития веб-технологий и их влияние на образование. *Карельский научный журнал*. 2020;1(30):19–21.
4. Zheng Y, Xiong J, Li S, et al. Effects of digital game-based learning on students' digital etiquette literacy, learning motivations, and engagement. *Heliyon*. 2024;10(1):e20227.
5. Ribble M. Digital citizenship in the frame of global change. *International Journal of Studies in Education and Science*. 2021;2(2):74–86.
6. Martin F, Gezer T, Wang C. Educators' perceptions of student digital citizenship practices. *Computers in the Schools*. 2019;36(4):238–254.
7. Ne'matova M. Raqamli fuqarolikning mohiyati va uni shakllantirishga oid dolzarb muammolar (O'zbekiston Respublikasi misolida). Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari. 2025;5(4):411–418. doi:10.47390/SPR1342V5I4Y2025N62
8. Atamuratov RK. Umumta'lim maktablari o'quvchilarini raqamli fuqarolik tamoyillari asosida tarbiyalashning zamonaviy yondashuvlari. In: Raqamli ta'lim va kiberxavfsizlik: Zamonaviy texnologiyalar va xavf-xatarlari, Respublika ilmiy-amaliy konferensiya; 2025;Toshkent:58–61.
9. Atamuratov RK. Umumta'lim maktablari o'quvchilarining raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishning zarurati. In: Raqamli ta'lim muhitida milliy tarbiya kontentlarini yaratish va tatbiq etish: muammolar va yechimlar, Respublika ilmiy-amaliy konferensiya; 2025;Toshkent:102–105.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.